

ความเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์บนเส้นเขตแดน: แรงงานมลายู

ปาตานีข้ามแดนไทย-มาเลเซียในร้านต้มยำ

Fluidity of Identities on Transborder: *Nayu* migrants Cross Border from Thailand to Malaysia in Tom Yum Restaurants

สุทธิพร บุญมาก¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอความเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้าไปทำงานในมาเลเซีย ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ที่ไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัว แต่เป็นกระบวนการผลิตและสร้างให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเวลาที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำเนินชีวิตอยู่ การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในแผ่นดินไทยซึ่งมีการธำรงรักษาความเป็นมลายู เพื่อแสดงความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในแผ่นดินไทย แต่เมื่อพวกเขาข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทย เข้าไปดำเนินชีวิตในรัฐชาติมาเลเซีย พวกเขาก็ทำการผลิต และสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นใหม่กับบริบททางสังคมที่ต่างจากเดิมที่มีความรู้สึกและสำนึกความต่างจากคนมลายูในแผ่นดินมาเลเซีย ความเป็นไทยจึงถูกนำมาแสดงออกเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมลายูที่มาจากแผ่นดินไทย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์, แรงงานย้ายถิ่น, การข้ามแดนรัฐชาติ, ความเป็นไทย, ความเป็นมลายู

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

This paper would like to present that fluidity of social identities among *Nayu* (Malay) ethnicity people in the border southern Thailand who crossed border Thailand-Malaysia to work in Tom Yum restaurants in Malaysia. To present the notion of dynamic of identity that there is no fix but it can be produced and created within social and cultural contexts including time on way of life among ethnicity or minority groups in Thailand. When *Nayu* people are in Thailand, they have maintained their own identity of Malay-ness including Muslim-ness through their language, customs, tradition and religion like Malay ethnic in the northern states of Malaysia which attempts to differentiate their own identity from that of Thai Muslims and Thai Buddhists in Thai society. However, *Nayu* ethnicity people cross border to workers in Tom Yum restaurants in which are Thai *Halal* food business and sell Thai national identity to be *Nayu* migrant workers, Malaysia. They created and used a new identity within a new society which attempts to differentiate their own identity from that of Malaysia Malay Muslims in Malay society. Thai-ness is used and presented to be a part of *Nayu* migrant's identities through Tom Yum restaurants and Thai cultural consumptions.

Keywords: Ethnic identity, Migrant worker, Transborder issue, Thai-ness, Malays-ness

บทนำ

อิสลามหรือมุสลิมเป็นชนต่างวัฒนธรรม (Minority) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยที่ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลอันยิ่งใหญ่ในสังคมไทยต่อวัฒนธรรมและหลักความเชื่อของ คนไทย มุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ และภาคกลางรวมถึงกรุงเทพมหานคร ชาวมุสลิมใน จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนของสงขลามีความแตกต่างจากมุสลิมที่อื่นของ ประเทศ กล่าวคือ พวกเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มลายู ความซ้อนทับของความเป็นชนต่างวัฒนธรรมทั้ง ศาสนา และชาติพันธุ์ในสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท และนับถือศาสนาพุทธ เรื่องราวของการเป็นชนต่างวัฒนธรรมของคนมลายูมุสลิม (Nayu or Malay-Muslims) ถูกเรียกขาน นามจากคนไทยพุทธในฐานะที่เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมไทยว่า “แขกมลายู” คนมลายูในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในฐานะที่เป็นชนต่างวัฒนธรรมในสังคมไทยย่อมมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แตกต่าง จากคนไทย

ปัจจุบันคนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าไปทำงานใน ประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเข้าไปทำงานในร้านต้มยำ (Bunmak, 2010; Klanarong, 2009; Muhamed & Chantavanich 2001; นิสากร กล้าณรงค์, 2548) มาเลเซียเป็นดินแดน แห่งโลกมลายูที่ต่างจากสังคมไทยที่เป็นดินแดนพุทธศาสนา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมลายู ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในการข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติ (Transborder) บทความนี้ต้องการนำเสนอถึงการผลิต และสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ข้ามเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซียเข้าไปทำงานในธุรกิจร้านต้มยำ คนมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเป็นที่รับทราบกัน โดยทั่วไปว่า พวกเขามีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ที่ดำรงไว้ด้วยความเป็นมลายู (Malay-ness) ในขณะที่พวกเขาอยู่ในประเทศไทย แต่เมื่อพวกเขาเดินทางข้ามเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซียเข้าไปทำงานในมาเลเซีย พวกเขามีการปรับตัว และมีสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองอย่างไร จากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการ ข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติของไทยเข้าไปสู่ความเป็นรัฐชาติมาเลเซียจะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ของคนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยหรือไม่ พวกเขาจะมีความรู้สึกร่วม เป็นพวกเดียวกันกับคนมลายูในประเทศมาเลเซีย หรือความรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์มลายูใน ประเทศมาเลเซียหรือไม่

เนื้อหาหลักในการวิเคราะห์ของบทความนี้ นำมาจากข้อมูลภาคสนามชาติพันธุ์นิพนธ์ (Ethnographic fieldwork) ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ระหว่างปี พุทธศักราช 2551 ถึง มีนาคม 2552 ที่มีการเก็บข้อมูลจาก การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มี ส่วนร่วม ทั้งนี้ผู้เขียนได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตที่เป็นศูนย์กลางของร้านต้มยำที่กรุง กัวลาลัมเปอร์ระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้เขียนอาศัยเทคนิควิธีการค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกโซ่ (snowballing technique) จากแรงงานไทยเชื้อสายมลายูที่เป็นแรงงานในร้านต้มยำ จำนวน 60 คน

และเจ้าของร้านต้มยำ จำนวน 8 คน นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแล้ว ผู้เขียนยังได้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นประจำในที่พักของแรงงาน รวมถึงนอกสถานที่หลังเลิกงาน เช่น การเล่นเกม ดูละคร ดูการแข่งขันฟุตบอล การเล่นฟุตบอล และการสนทนาในร้านน้ำชา เป็นต้น ประกอบกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เนื่องจากผู้เขียนเป็นลูกค้าประจำของร้านต้มยำที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ ผู้เขียนนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และบันทึกการสังเกต รวมทั้งบันทึกภาคสนามประจำวันของผู้เขียน มาจัดเรียงหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหา และให้รหัสความหมายตามหมวดหมู่ เพื่อการจัดกลุ่มความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้มีการตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากบริบทต่างๆ เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล

การนำเสนอบทความครั้งนี้ ประกอบด้วย ความเป็นมาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความเป็นมลายูภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติไทย และความเป็นไทยภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติมาเลเซีย เพื่ออธิบายความเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมลายูที่เปลี่ยนแปลง ไหลเลื่อน และไม่คงที่ตามบริบททางสังคม เมื่อแรงงานมลายูข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทย-มาเลเซีย

ความเป็นมาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐปาตานีเป็นรัฐที่มีอำนาจอิสระบางครั้ง แต่บางครั้งก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างปาตานีและสยามเปลี่ยนแปลงไปในยุคสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แห่งสมัยราชวงศ์จักรีทรงต้องการรวบรวมหัวเมืองปาตานีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม โดยให้พระยากลาโหม ได้ยกทัพมาโจมตีปาตานีของสุลต่านมูฮัมมัดจนได้รับชัยชนะซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกที่สยามเข้ามาปกครองและแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการปกครองเมืองจากกรุงเทพมหานคร สุลต่าน ต่านกูลามิดิน (Tengku Lamidin) ได้รับให้เป็นเจ้าเมือง และส่งเครื่องราชบรรณาการไปยังกรุงเทพมหานคร เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสยาม

นอกจากปาตานี หัวเมืองมลายูที่อยู่ภายใต้การปกครองของสยามในช่วงรัตนโกสินตอนต้น แต่หัวเมืองมลายูมีความคิดต่อต้านสยาม และมีความพยายามจะเป็นอิสระหลายต่อหลายครั้ง และบางช่วงหัวเมืองมลายูก็สามารถมีอำนาจปกครองตัวเองอย่างอิสระ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1909 (พ.ศ. 2452) สยามและอังกฤษมีการจัดทำข้อตกลงระหว่างกันภายใต้สัญญา Anglo-Siam Treaty 1909 (พ.ศ.2452) ภายใต้ข้อตกลงนี้ทำให้รัฐบาลสยามหมดอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนเกอดะฮ์ (ไทรบุรี; Kedah), ตรังกานุ (Terengganu) เปร์ลิส (Perlis) และกลันตัน (Kelantan) ซึ่งเป็นการสิ้นสุดการมีอำนาจอธิปไตยเหนือราชอาณาจักรมลายูอย่างสิ้นเชิงของสยาม ภายหลังจากยกดินแดนหัวเมืองมลายูทั้งสี่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของอังกฤษนั้น ทำให้หัวเมืองรัฐปาตานีเพียงรัฐเดียวของมลายูที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของสยาม (Andaya and Andaya, 1982)

ก่อนสัญญา Anglo-Siam Treaty 1909 (พ.ศ.2452) รัฐบาลสยามมีความพยายามจัดระเบียบการปกครองหัวเมืองปาดานีใหม่หลายต่อหลายครั้ง เพื่อหวังว่าเป็นการสร้างระบบป้องกันบูรณาการในดินแดนของสยาม ได้แก่ ปี 1902 สยามได้ทำการผนวกปัดตานี สายบุรี ยะลา และนราธิวาส เป็นมณฑลปัดตานี ปี ค.ศ.1906 (พ.ศ.2449) มณฑลปัดตานีได้ถูกรวมกลุ่มกันใหม่เรียกว่าบริเวณเจ็ดหัวเมืองเหลือเพียง 4 เมืองคือ เมืองปัดตานี ประกอบด้วย หนองจิก ยะหริ่ง และปัดตานี เมืองยะลา ประกอบด้วย รามันห์ และยะลา เมืองสายบุรี ยังกงเคิม และเมืองระแงะ ยังกงเคิม แต่เปลี่ยนชื่อเป็นบางนรา และเป็นนราธิวาสในปัจจุบัน และในปี ค.ศ.1916 (พ.ศ.2459) ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากคำว่าเมืองเป็นจังหวัดทำให้มณฑลปัดตานี ประกอบด้วย จังหวัดปัดตานี จังหวัดยะลา จังหวัดสายบุรี และจังหวัดนราธิวาส ในปีค.ศ. 1931 (พ.ศ.2474) ได้ยุบจังหวัดสายบุรีเป็นเพียงอำเภอหนึ่งที่ขึ้นต่อจังหวัดปัดตานี และได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑล ทำให้มณฑลปัดตานีเป็นจังหวัดปัดตานี ยะลา และนราธิวาส ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทยในปี ค.ศ.1933 (พ.ศ.2476) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (Andaya and Andaya, 1982; Wyatt 1984; Syukri, 1985)

รัฐปาดานีมีความสัมพันธ์กันเชิงขัดแย้งต่อการมีอำนาจเหนืออธิปไตยของสยาม แต่ในทางตรงกันข้ามรัฐปาดานีมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรัฐหัวเมืองอื่นๆ ในดินแดนมลายู ตั้งแต่หลังจากอาณาจักรปาดานีเป็นรัฐอิสลามความสัมพันธ์ไมตรีที่แน่นแฟ้นระหว่างรัฐมลายูอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมืองปาหัง และยะโฮร์ เนื่องจากการอภิเษกสมรสระหว่างเมือง ปาหัง และยะโฮร์กับปาดานี (Syukri, 1985; Teeuw and Wyatt 1970) การอภิเษกสมรสระหว่างราชอาณาจักรนี้เป็นการนำปาดานีเข้าไปสู่ความสัมพันธ์ทางการเมืองร่วมกับเมืองในคาบสมุทรมลายู ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในโลกลมลายูระหว่างราชอาณาจักรทำให้มีผลต่อจิตสำนึกร่วมกันของประชาชนในคาบสมุทรมลายูนี้ ซึ่งตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปาดานีที่มีความแตกต่างกันทางศาสนา และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนมารับศาสนาอิสลามของปาดานี ความสัมพันธ์ระหว่างปาดานีกับโลกลมลายูที่ปรากฏเด่นชัดอีกครั้งหนึ่งคือ เมื่อครั้งราชวงศ์ปาดานีไม่มีรัชทายาทสืบราชวงศ์จนได้เชิญทูลโอรสราชากลับต้นมาปกครองอาณาจักรปาดานีหลังราชากุญิงสวรรคต (Syukri, 1985; Teeuw and Wyatt 1970) และเมื่อสมัยที่เกิดกบฏต่อต้านสยามเพื่อความพยายามเป็นอิสระหลายครั้ง เช่น ในปี ค.ศ.1838 (พ.ศ.2381) ชาวมลายูในรัฐเกดัสโจมตีสยามและขับไล่ออกจากรัฐนั้น ชาวปาดานีก็ให้เข้าร่วมมือในการต่อต้านด้วยความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมานั้น ทำให้ทราบถึงเหตุผลหลักที่ชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับชาวมลายูในประเทศมาเลเซียที่อยู่คนละเส้นเขตแดนรัฐชาติโดยเฉพาะคนมลายูในรัฐกลันตัน ถึงแม้ว่ามีการกำหนดเส้นเขตแดนของรัฐไทยและมาเลเซียตั้งแต่ปีค.ศ. 1909 (พ.ศ.2452) ที่ทำการแบ่งแยกชาวมลายูปาดานีในคาบสมุทรมลายูออกจากโลกของมลายูในประเทศมาเลเซีย แต่ประชาชนทั้งสองฝั่งเส้นเขตแดนยังคงมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในวิถีชีวิตและมีการเข้าไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องระหว่างเส้นแบ่งเขตแดนรัฐ

ชาติ จนทำให้รัฐบาลมลายูอังกฤษ (British Malay) และรัฐบาลสยามในสมัยนั้นต้องมีการเจรจาตกลงจัดทำข้อตกลงร่วมกันในปี ค.ศ.1940 เพื่อให้คนท้องถิ่นบริเวณเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซียสามารถข้ามชายแดนได้อย่างอิสระโดยการใช้เอกสารข้ามเขตแดน (Border Pass) การใช้เอกสารข้ามเขตแดนในปัจจุบันรวมถึงคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูลในเขตแดนไทย ส่วนคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในรัฐเปริลิส เกอดัส เประ และกัณตันสามารถใช้ออกสารนี้ข้ามเขตแดนเข้ามาประเทศไทยได้เช่นกัน ภายใน 25 กิโลเมตร ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คนมลายูปาตานีที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์ระหว่างคนมลายูในประเทศมาเลเซียอย่างยาวนานผ่านประวัติศาสตร์ร่วมกันตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย

ความเป็นมลายูภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติไทย

คนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีเพียงประวัติศาสตร์ร่วมกับชาวมลายูในประเทศมาเลเซียเท่านั้น แต่พวกเขายังคงมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ร่วมกับชาวมลายูฝั่งตรงข้ามชายแดนไทย-มาเลเซีย กล่าวคือพวกเขามีภาษา ประเพณี และวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันในฐานะที่เป็นมลายูร่วมกัน โดยเฉพาะชาวมลายูในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย แต่ในทางตรงกันข้ามคนมลายูมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ หลายประการด้วยกัน ในขณะที่คนมลายูและคนไทยพุทธอาศัยอยู่ภายใต้เส้นแบ่งเขตแดนความเป็นรัฐชาติเดียวกัน

เส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติมีความหมายและความสำคัญในการกำหนดแยกแยะความเป็นพลเมืองของประเทศ ภายหลังจากสนธิสัญญาปี ค.ศ.1909 (พ.ศ.2452) คนมลายูถูกกำหนดให้อยู่อาศัยภายในเส้นแบ่งเขตแดนของประเทศไทย (สยาม) จึงทำให้คนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกกำหนดให้เป็นพลเมืองของประเทศไทย และถูกตัดขาดความเป็นพลเมืองของประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นการแบ่งแยกความเป็นพลเมืองของกลุ่มพี่น้องชาวมลายูที่อยู่คนละฝั่งเขตแดนออกจากกัน ภายใต้เส้นแบ่งเขตแดนทางการเมืองการปกครองที่ถูกสร้างขึ้นในยุคของการล่าอาณานิคม กลุ่มชาติพันธุ์มลายูที่เป็นสมาชิกในสังคมไทยได้มีการรวมกลุ่มกันในการสร้างอัตลักษณ์ซึ่งเป็นการสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรม (Cultural Boundaries) ของตัวเองที่แตกต่างจากคนไทยพุทธที่อยู่ภายในเส้นแบ่งเขตแดนเดียวกัน (Borderland)

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวปาตานีเป็นการสร้างความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง “พวกเรา” คือ ชาวมลายูที่อาศัยในเส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติไทย และ “พวกเขา” คือ คนไทยพุทธ และรวมถึงคนชาติพันธุ์อื่นๆในรัฐชาติไทย การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการสร้างจิตสำนึกและความรู้สึกร่วมกันของคนมลายู แม้ว่าประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์หลักของประเทศไทยคือชาติพันธุ์ไทซึ่งประกอบด้วยร้อยละ 50 ของประชากร

และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคกลางรอบๆกรุงเทพมหานคร ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มลายูมีเพียงร้อยละ 2.2 ของประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์มลายูประกอบด้วยร้อยละ 80.4 ในจังหวัดนราธิวาส 76.6 ในจังหวัดปัตตานี และ ร้อยละ 66.1 ในจังหวัดยะลา แต่ในจังหวัดสงขลา มีเพียง ร้อยละ 4.6 และ ร้อยละ 9.9 ในจังหวัดสตูล อย่างไรก็ตามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อาศัยอยู่เช่นกัน ได้แก่ คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยพุทธ และคนไทยมุสลิมที่ไม่ใช่มลายู

ชาวมลายูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษามลายูถิ่น และมีอัตลักษณ์ความเป็นมลายู อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมมลายู และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะภาษาพูดของพวกเขามีความคล้ายคลึงกับภาษาหลักของชาวมลายูในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย (วรวิทย์ บารู, 2553; Liow, 2010) คนมลายูในประเทศไทยพยายามสร้างพรมแดนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตัวเองให้แตกต่างจากทั้งคนไทยพุทธ และคนไทยมุสลิมที่ไม่ใช่มลายูในสังคมไทยที่อยู่ภายใต้เส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติเดียวกัน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาถูกรุกคามหลายหลายรูปแบบในระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง สมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (1938-1945) ที่มีการนำเอานโยบายรัฐชาติเดียวมาปฏิบัติซึ่งเป็นการพยายามให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทยเหมือนกันทุกกลุ่มชาติพันธุ์ (Winichakul, 1994; Laungaramsri, 2003; Yusuf, 2007) การผสมกลมกลืนเพื่อรวมชาติถูกปฏิบัติผ่านการศึกษา และโดยกระบวนการสร้างชาติที่ความเป็นไทยจะต้องถูกสร้างผ่าน ภาษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เมื่อสยามได้ทำการเปลี่ยนชื่อเป็นประเทศไทย ชาวมลายูถูกรวมเข้ามาสู่โครงสร้างของความเป็นไทยเช่นกัน คำว่าชาวมลายูมุสลิมได้ถูกแทนที่ด้วยคำว่าคนไทยมุสลิมซึ่งเป็นการเมืองที่ต้องการสร้างวัฒนธรรมของชาติไทย แต่อย่างไรก็ตาม ชาวมลายูยังคงไม่เรียกขานตัวเองว่าเป็นคนไทย (ออแหม่ ซิเย-Oghae Siye หรือ ออแหม่ไทย-Oghae Thai) เนื่องจากพวกเขาให้ความหมายของอัตลักษณ์ความเป็นคนไทยคือ ความเป็นคนที่นับถือศาสนาพุทธ ชาวมลายูมองอัตลักษณ์ทางศาสนา และชาติพันธุ์ตนเองในฐานะที่แตกต่างจากความเป็นไทยพุทธ ชาวมลายูยังคงเรียกขานนามตัวเองว่าเป็นคนมลายู (ออแหม่นายู-Oghae Nayu) และเรียกขานนามคนไทยว่า “ออแหม่ซิเย” (Oghae Siya) หรือ “ออแหม่ไทย” (Oghae Thai)

ขณะเดียวกัน คนไทยโดยเฉพาะคนใต้ เรียกนามชาวมลายูว่า “แขก” หรือ “แขกมลายู” ในหนังสือ สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 4 (2530, 2272) ให้คำนิยามคำว่า “แขก” นั้นใช้เรียกชนชาติต่างๆ ทางตะวันตกของประเทศไทย ที่เป็นชาวอินเดีย อาหรับ อิหร่าน หรือกลุ่มที่มาจากเอเชียกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ทางตะวันตกที่ไม่ใช่พวกฝรั่งหรือพวกแขกที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามก็เรียกว่าแขกได้โดยอนุโลม เช่น แขกฮินดู ภายหลังชนชาติมลายูก็ถูกเรียกว่าแขกไปด้วย กล่าวได้ว่า คำว่าแขกใช้เรียก คนมุสลิมโดยทั่วไป ไม่เฉพาะเจาะจง ขณะเดียวกันชาวมลายูมองว่าคำว่าแขกที่ถูกเรียกจากคนไทยนั้น เป็นคำที่มีนัยถึงคำที่

ถูกเหยียดหยามจากคนไทยพุทธซึ่งมีความหมายถึงคนที่ไม่ใช่คนไทยในแผ่นดินไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Winichakul (1994, 5) ได้อธิบายคำว่า “แขก” แสดงถึงความเป็นมุสลิม ที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะเจาะจงทุกเชื้อชาติ หรือทุกกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีเป้าหมายทางวาทกรรมทางอัตลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงไม่มีความเป็นไทยมากกว่าคำนิยามคุณลักษณะของคนนั้น

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทางภาษา และศาสนาของมลายูสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมที่แตกต่างระหว่างคนมลายู คนไทย และคนไทยมุสลิม (Knodel, Gray et al., 1999) วัฒนธรรมมลายูตั้งอยู่บนอัตลักษณ์ความเป็นคนมลายูที่มีความสัมพันธ์ทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของวิถีชีวิตความเป็นมลายู ความเชื่อ และพฤติกรรม ชาวมลายูมีรูปแบบการดำเนินชีวิตและความเชื่อแตกต่างจากคนไทย และคนไทยมุสลิม คนมลายูมีวิถีชีวิตแบบมลายูที่เหมือนกับคนมลายูในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย พวกเขายังคงมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับคนมลายูในมาเลเซีย โดยการติดต่อและพบปะพี่น้องระหว่างเส้นแบ่งเขตแดนไทย-มาเลเซีย (วรวิทย์ บารู, 2553) เนื่องจากพวกเขาดำเนินชีวิตภายใต้บริบททาง ศาสนา วัฒนธรรม และภาษาที่หลายคลึงกัน ในขณะที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมค่อนข้างจำกัดกับคนไทยในรัฐชาติเดียวกัน ส่วนคนอิสลามอื่นๆ ที่เรียกว่าคนไทยมุสลิมที่พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวันเป็นหลัก มีทัศนคติ และพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับคนไทยพุทธ ถึงแม้ว่าจะมีศาสนาที่แตกต่างกัน พวกเขามีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันมากกว่าระหว่างคนมลายูกับคนไทยพุทธ

นโยบายสร้างชาติของรัฐไทยพยายามทำการผสมกลมกลืนคนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าสู่สังคมไทยโดยการจัดการศึกษาให้เยาวชนด้วยภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนของรัฐ (Haemindra, 1977) หลักสูตรของโรงเรียนรัฐบาลใช้ภาษาไทยเป็นสื่อการเรียนการสอนซึ่งภาษาไทยถูกใช้ในฐานะภาษาของชาติ ศาสนาพุทธในฐานะความเป็นไทย และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลไทยนี้ทำให้คนมลายูส่วนใหญ่รู้สึกว่าเขาถูกรุกรคามจากรัฐบาลไทย และคนไทยพุทธ เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าโรงเรียนรัฐบาลที่ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนเป็นอุปสรรคต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มลายู และศาสนาอิสลาม (Haemindra, 1977; Yusuf, 2007; Liow, 2010) ผู้ปกครองจึงไม่นิยมส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พวกเขานิยมให้ลูกหลานเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาเอกชน และปอเนาะมากกว่าโรงเรียนของรัฐบาล เพื่อสืบสานความเป็นมลายูและดำรงไว้ซึ่งความเป็นอิสลาม (วรวิทย์ บารู, 2553) ซึ่งมีการประมาณว่า ร้อยละ 85 ของนักเรียนมลายูเข้าเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และปอเนาะในจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล (Liow, 2009, 2010) เนื่องจากปอเนาะ และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม มีการจัดการเรียนการสอนด้วยภาษามลายูซึ่งภาษามลายูถูกให้ความสำคัญถึงภาษาของอิสลาม และยังคงมีหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามในการเรียนการสอนซึ่งต่างจากโรงเรียนของรัฐบาล

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวมลายูดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับประวัติศาสตร์ รวมถึงความแตกต่างทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระหว่างคนมลายูกับคนไทยที่อาศัยอยู่ภายใต้เส้นแบ่งเขตแดนเดียวกัน กลุ่มคนชาติพันธุ์มลายูในประเทศไทยพยายามแสดงความเป็นตัวเองผ่านการใช้ภาษามลายูถิ่น การนับถือศาสนาอิสลาม และการเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามหรือปอเนาะ เพื่อดำรงรักษาความเป็นมลายูและความเป็นอิสลาม กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นี้ทำให้พวกเขา มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยเฉพาะคนไทยพุทธ แต่อย่างไรก็ตามการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว หรือคงที่ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สามารถเลื่อนไหลไปตามเวลา และบริบททางสังคม คนมลายูได้สร้างอัตลักษณ์ของตัวเองให้แตกต่างจากคนไทยพุทธซึ่งเป็นการสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรม (Cultural Boundaries) ของความเป็นตัวตนของพวกเขา ซึ่งพรมแดนนี้ไม่มีความเป็นรูปธรรมภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติเดียวกัน (Borderland) แต่ไม่ได้หมายความว่าอัตลักษณ์ความเป็นมลายูไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ความเป็นมลายูสามารถสร้าง และผลิตได้ใหม่เมื่อบริบททางสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้หมายถึงสังคมเดิมที่อาศัยอยู่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา หรือเป็นการข้ามสังคมเดิมเข้าสู่สังคมใหม่ในช่วงเวลาเดียวกัน

ในปัจจุบันมีคนมลายูจำนวนมากย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะในธุรกิจร้านต้มยำ การข้ามเส้นแบ่งเขตแดนจากภายใต้รัฐไทย เข้าไปสู่อำนาจอธิปไตยของรัฐมาเลเซีย ประเทศมาเลเซียถือว่าเป็นดินแดนแห่งโลกมลายู ที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนา คล้ายถึงกับศาสนาวัฒนธรรมของคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์มลายู เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป เมื่อข้ามเส้นแบ่งเขตแดน กระบวนการผลิต และสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยชาติพันธุ์มลายูจึงเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างจากอัตลักษณ์ความเป็นมลายูที่อยู่ภายในรัฐชาติไทย คนไทยชาติพันธุ์มลายูมีความรู้สึกร่วมกันว่าพวกเขาเป็นพวกเดียวกัน และรู้สึกว่าพวกเขามีความแตกต่างไปจากคนมลายูในมาเลเซีย กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และผลิตอัตลักษณ์ความเป็นมลายูปาตานี จึงเกิดขึ้นเพื่อสร้างความแตกต่างจากคนมลายูในมาเลเซีย

ความเป็นไทยภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติมาเลเซีย

อัตลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การเมือง วาทกรรม และไม่มีวันสร้างได้สมบูรณ์ อัตลักษณ์ไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว หยุดนิ่ง ตายตัว แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการผลิตอยู่ตลอดเวลา (Hall 1996 อ้างถึงใน จีรวุฒิ เสนาคำ 2547, 242) ซึ่งกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของคนมลายูที่ข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้าไปทำงานในเขตแดนรัฐชาติมาเลเซีย นั้น มีการ

มลายูปาตานี อ้างถึง ความเป็นคนไทยเชื้อสายมลายูในแผ่นดินไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนของสงขลา ซึ่งเป็นดินแดนของรัฐปาตานีเดิมก่อนการเข้าครอบครองของรัฐไทย ในระหว่างที่พวกเขาข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย

ผลิต และสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองที่อาจจะเหมือนหรือต่างไปจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่พวกเขาประกอบสร้างภายในบริบททางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของสังคมไทยภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพุทธ และกลุ่มอื่นๆในบริบทสังคมไทยที่เป็นสังคมพุทธ ในส่วนของความเป็นไทยภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติมาเลเซียนี้ เจ็อนไขหลักของการผลิตและสร้างที่มีผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของคนมาเลย์ใหม่ เมื่อพวกเขาข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้าไปทำงานในร้านต้มยำที่มาเลเซียซึ่งเป็นบริบทสังคมใหม่ แบ่งออกเป็น 2 คือ 1) นำเสนอถึงความเป็นไทยในร้านต้มยำ และ 2) นำเสนอความเป็นไทยจากการบริโภควัฒนธรรมไทย

ประวัติร้านต้มยำในประเทศมาเลเซีย

กัวลาลัมเปอร์มีร้านต้มยำเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่กัมปงตานิ²(หมู่บ้านตานิ) ร้านต้มยำแห่งแรกของกัวลาลัมเปอร์เปิดกิจการใน 1970s โดยคุณสาหมัด³ซึ่งเป็นคนไทยมุสลิม⁴จากภาคใหญ่จังหวัดสงขลา เขาอพยพย้ายถิ่นไปตั้งถิ่นฐานในมาเลเซียด้วยปัญหาทางการเงิน เขาและครอบครัวตัดสินใจเปิดกิจการร้านอาหารเพื่อขายอาหารไทยรวมถึงต้มยำ ซึ่งเป็นธุรกิจครอบครัวที่ใช้แรงงานเป็นสมาชิกในครอบครัว ถึงแม้ว่าคุณสาหมัดจะมีการศึกษาระดับสูง แต่เขาตัดสินใจเปิดกิจการร้านอาหาร เนื่องจากเห็นว่ากิจการร้านอาหารใช้เงินทุนไม่มาก มีความเสี่ยงน้อย และไม่ได้ใช้ทักษะความรู้มาก ซึ่งในเวลานั้นยังไม่มีกิจการร้านอาหารไทยในกรุงกัวลาลัมเปอร์ คนมาเลเซียยังไม่รู้จักอาหารไทยรวมถึงต้มยำ โดยอาหารไทยมีความแตกต่างจากอาหารพื้นเมืองมาเลย์ซึ่งเป็นอาหารที่ทำสำเร็จและเย็น แต่อาหารไทยของร้านคุณสาหมัดเป็นอาหารตามสั่งที่ปรุงและบริการตามความต้องการของลูกค้า โดยเฉพาะเมนูต้มยำ เป็นที่นิยมของคนมาเลเซียมุสลิมเป็นอย่างมาก

ร้านอาหารของคุณสาหมัดประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในปีแรก ทำให้เขาชักชวนพี่น้องและญาติจากประเทศไทยย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในร้านอาหารของเขา โดยเขาได้ขยายกิจการ และเปิดร้านอาหารเพิ่มขึ้น ภายหลังจากที่ญาติพี่น้องของเขาทำงานเพียงแค่หนึ่งปี พวกเขาก็ทำการเปิดกิจการร้านอาหารเป็นของตัวเองซึ่งเป็นการดำเนินรอยตามธุรกิจของสาหมัด นอกจากญาติพี่น้องของคุณสาหมัดแล้ว เพื่อนของคุณสาหมัดที่ทำงานในร้านจำนวนสองคนซึ่งเป็นคนมลายูปาตานีก็ทำการเปิดร้านต้มยำเช่นกัน เพื่อนของคุณสาหมัดทั้งสองคนมีความแตกต่างจากคุณสาหมัดและญาติซึ่งเป็นคนไทยมุสลิมที่พูดภาษาไทยถิ่นใต้ แต่กลุ่มเพื่อนของคุณสาหมัดเป็นคนมลายูปาตานีที่พูดภาษา

² กัมปงตานิเป็นนามแฝงของหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งเป็นชุมชนเก่าของคนมลายูมาเลเซียมุสลิมที่อยู่กลางเมืองกัวลาลัมเปอร์

³ ชื่อคุณคณนี่เป็นนามแฝง ญาติของคุณสาหมัดเป็นผู้เล่าเรื่องประวัติร้านต้มยำในกรุงกัวลาลัมเปอร์ และผู้ประกอบการรุ่นบุกเบิกเล่าถึงประวัติศาสตร์สังคมเดียวกัน

⁴ คำว่า “ไทยมุสลิม” ในที่นี้หมายถึงคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามที่ไม่ได้มีเชื้อสายมลายูจากจังหวัดสงขลา หรือพัทลุง โดยพูดภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน ส่วนคำว่า “คนมลายูปาตานี” หมายถึงพลเมืองไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่มีเชื้อสายมลายูจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพูดภาษามลายูถิ่นปาตานีเป็นภาษาหลักในชีวิตประจำวันที่ข้ามแดนเข้าไปอาศัยและทำงานในประเทศมาเลเซีย ทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันในมิติของภาษา และวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน

มลายูถิ่นในชีวิตประจำวัน ซึ่งกล่าวได้ว่าร้านต้มยำในกัวลาลัมเปอร์ร้านแรกดำเนินการโดยคนไทยมุสลิม และธุรกิจนี้ขยายวงผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมของคุณฮามัดในสองประเภทคือ ร้านของคนไทยมุสลิมที่เป็นกลุ่มเครือญาติของคุณฮามัด และร้านของคนมลายูปาตานีของกลุ่มเพื่อนคุณฮามัด ถึงแม้ว่าเจ้าของร้านต้มยำในมาเลเซียจะเป็นคนพลเมืองไทยเหมือนกัน แต่ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างทางภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ในปัจจุบันมีร้านต้มยำเป็นจำนวนมากทั่วประเทศมาเลเซีย โดยส่วนใหญ่เป็นของคนมลายูปาตานีเป็นผู้ประกอบการ

เมื่อมีผู้ประกอบการเปิดร้านต้มยำจำนวนมากในมาเลเซีย เจ้าของร้านนิยมจ้างลูกจ้างที่มีภาษาพูดจากภูมิลำเนาเดียวกันกับนายจ้าง แรงงานย้ายถิ่นจากจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากถูกจ้างงานในธุรกิจร้านต้มยำ และอดีตลูกจ้างนิยมที่จะเปิดกิจการเป็นของตัวเอง เมื่อพวกเขามีเงินทุนและประสบการณ์เพียงพอจากการเป็นลูกจ้างในธุรกิจนี้ แต่แรงงานมลายูปาตานีมีความได้เปรียบทางภาษา เนื่องจากพวกเขาพูดภาษามลายูถิ่นปาตานีซึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาษามลายูกกลางที่ใช้ในมาเลเซีย ซึ่งเป็นโอกาสที่พวกเขาสามารถเปิดกิจการของตนเองจึงง่ายกว่าคนไทยมุสลิม ในปัจจุบันจึงมีร้านต้มยำโดยทั่วไปในมาเลเซียซึ่งเป็นธุรกิจของคนมลายูปาตานี และคนไทยมุสลิม รวมถึงร้านต้มยำของคนมาเลเซียที่จ้างแรงงานมลายูปาตานี ซึ่งมีการประมาณจำนวนร้านต้มยำในมาเลเซียจำนวน 5,000 ร้าน และมีแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 100,000 ถึง 150,000 คน (ชิดชนก ราฮิมมูลา, 2551) ทั้งนี้ยังมีการจัดตั้งสมาคมร้านต้มยำซึ่งเป็นสมาคมของผู้ประกอบการร้านต้มยำ โดยคุณมูตาร์ เป็นเพื่อนของคุณฮามัดที่เป็นคนมลายูปาตานีคนแรกที่เปิดกิจการร้านต้มยำเป็นผู้ก่อตั้งสมาคม สมาชิกชมรมเป็นคนมลายูปาตานีที่เป็นพลเมืองของมาเลเซียอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกสมาคม จำนวน 500 คน

ต้มยำเป็นเมนูอาหารที่นิยมเป็นอย่างมากจนลูกค้าเรียกชื่อร้านว่าร้านต้มยำมากกว่าร้านอาหารไทย เนื่องจากธุรกิจนี้เป็นธุรกิจร้านอาหารของคนมลายูปาตานี คำว่าไทยในความหมายของคนมลายูปาตานีมีความหมายถึง ความเป็นพุทธ พวกเขาเรียกชื่อร้านต้มยำ หรือร้านต้มยำ เนื่องจากพวกเขาเป็นคนมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีร้านต้มยำเหมือนในมาเลเซีย คนมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากไม่รู้วิธีการทำอาหารไทยภาคกลาง และไม่นิยมบริโภคอาหารไทยภาคกลางโดยเฉพาะต้มยำ ร้านอาหารของคนมุสลิมในไทยถูกเรียกว่า “ร้านอาหารอิสลาม” หรือ “ร้านอาหารแขก” ซึ่งหมายถึงร้านอาหารของคนมุสลิมหรือร้านอาหารฮาลาล ซึ่งมีความแตกต่างจากร้านต้มยำในมาเลเซีย เนื่องจากร้านอาหารอิสลามในไทยขายอาหารมุสลิมซึ่งต่างจากอาหารไทย แต่ร้านต้มยำในมาเลเซียเป็นร้านอาหารไทย ฮาลาลโดยคนมุสลิม

⁵ นามแฝง

เนื่องจากร้านต้มยำนี้เป็นธุรกิจที่ขายอาหารไทยทำให้ธุรกิจนี้ถูกเชื่อมโยงกับความเป็นไทย (Thai-ness) แรงงานในธุรกิจนี้จึงถูกสงวนไว้ให้กับคนมลายูปาตานีรวมถึงคนไทยมุสลิม เนื่องจากระบบความคิดของคนมลายูปาตานีอ้างว่าเฉพาะคนไทย⁶ที่สามารถทำอาหารไทยได้เท่านั้น แรงงานต่างชาติอื่นๆ ไม่สามารถปรุงอาหารไทยได้รสชาติเหมือนคนไทย ดังนั้นพ่อครัวแม่ครัวต้องเป็นคนไทย แรงงานมลายูปาตานีที่ถูกจ้างในร้านต้มยำใช้แนวคิดความเป็นไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยมาใช้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของคนมลายูปาตานี เพื่อเป็นการกีดกันการจ้างงานของแรงงานต่างชาติอื่นๆ โดยเฉพาะแรงงานอินโดนีเซียมุสลิม ซึ่งมีค่าจ้างแรงงานสูงกว่าคนมลายูปาตานีในประเทศมาเลเซีย แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานมลายูปาตานีนั้นไม่เคยชิมหรือทำอาหารไทยในประเทศไทยมาก่อน โดยเฉพาะต้มยำ พวกเขาเรียนรู้การทำอาหารไทยในขณะที่เขาเป็นลูกจ้างในร้านต้มยำที่ประเทศมาเลเซีย

เจ้าของร้านต้มยำ: เราจ้างลูกจ้างคนไทยก็เพราะว่าเป็นอาหารไทยเฉพาะคนไทยเท่านั้นที่รู้วิธีทำอาหารที่ดีเป็นอย่างไร คนมาเลเซียไม่รู้วิธีการทำ ถึงแม้ว่าบางคนเขารู้วิธีการทำอาหารไทย แต่มันก็ไม่ดีเหมือนกับคนไทยทำ [มลายูหญิง; 36]

แนวคิดความเป็นไทยที่สามารถทำอาหารไทยที่ดีโดยคนไทยเท่านั้น คล้ายกับความรู้สึกของการศึกษาวิจัยไทยศึกษา(Thai Studies) ของนักวิชาการไทยหลายท่านที่คิดว่าการศึกษาศาวิชาไทยศึกษาโดยนักวิชาการไทยสามารถผลิตองค์ความรู้ได้ดีกว่านักวิชาการที่ไม่ใช่คนไทย โดยเฉพาะนักวิชาการตะวันตกผู้ซึ่งไม่มีความเป็นไทยในตัวเอง ตามที่ Thongchai Winichakul (1994, 7-8) กล่าวว่า “คนไทยมีค่าเตือนเสมอว่าไม่ให้ทำตามฝรั่ง สำหรับพวกเขา ความเป็นไทย คนไทย ไทยศึกษา และอื่นๆเกี่ยวกับไทย เป็นสิ่งที่ฝรั่งสามารถเข้าใจ แต่ไม่สามารถเข้าถึงด้วยความรู้เรื่องราวอย่างลึกซึ้งที่คนไทยสามารถ . . . การศึกษาเรื่องราวของไทยโดยคนไทยถูกกำหนดอย่างลึกซึ้งภายในชุดวาทกรรมของพวกเขา”

ยิ่งกว่านั้น ร้านต้มยำที่ประเทศมาเลเซียเป็นอาหารฮาลาลตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อให้บริการแก่คนมาเลเซียมุสลิมที่เป็นลูกค้าหลักของธุรกิจนี้ ดังนั้น พ่อครัวแม่ครัวควรจะเป็นคนมุสลิม ดังนั้น การประกอบการร้านต้มยำจึงถูกให้ความหมายการเป็นธุรกิจของคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจากไทยทั้งคนมลายูปาตานีและคนไทยมุสลิม ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานของคนมลายูปาตานีจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทย-มาเลเซียเข้าไปทำงานในธุรกิจร้านต้มยำในประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก นายจ้างร้านต้มยำนิยมจ้างแรงงานมลายูปาตานีจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เฉพาะพวกเขาเป็นคนมลายูปาตานีที่มีชาติพันธุ์ ภาษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเดียวกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพวกเขาเป็นแรงงานต่างชาติราคาถูก ไม่มีการจัดทำใบอนุญาตทำงานให้กับลูกจ้าง รวมถึงการเข้าเมืองผิดกฎหมายด้วย

⁶ คนไทยในที่นี้อ้างถึงความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

ความเป็นไทยจากการบริโภควัฒนธรรมไทย

เมื่อคนมลายูปัตตานีข้ามผ่านเส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐไทย เข้ามาทำงานในรัฐชาติมาเลเซียนั้น พวกเขาได้ใช้เอกสารการเดินทางได้แก่ หนังสือเดินทาง (Passport) เอกสารผ่านทางพิเศษ (Border Pass) หรือ ไม่มีเอกสารใดๆ ในฐานะที่เป็นการเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย (Illegal migrant) การถือเอกสารการเดินทางประเภทต่างๆ หรือไม่มีเอกสารใดๆ นั้น ทำให้แรงงานมลายูย้ายถิ่นข้ามแดน ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในฐานะเป็นแรงงานต่างชาติทั้งถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมายก็ตาม ปრაกฏการณ์เคลื่อนย้ายข้ามแดนของแรงงานมลายูข้ามแดน ไทย-มาเลเซียส่งผลให้การนิยามอัตลักษณ์ของพวกเขาขึ้นมาใหม่ที่แตกต่างจากคนมลายูมาเลเซีย ความรู้สึกที่แตกต่างจาก คนมลายูมาเลเซียจึงเกิดขึ้น รวมถึงการโยยหาความเป็นไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยที่มีสิทธิเสรีภาพในบริบทสังคมไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนรัฐชาติไทย ประสบการณ์ของแรงงานมลายูข้ามแดน ไทย-มาเลเซียที่เข้ามาทำงานในมาเลเซียด้วยการใช้หนังสือเดินทางในฐานะที่เป็นแรงงานต่างชาติทำให้เขารู้สึกว่าตนเองนั้น ไม่ใช่คนมลายูมาเลเซีย อาทิ

แรงงานมลายู: เราเคยถูกตำรวจจับสองครั้งแล้ว ครั้งแรก ตอนที่เรากลับไปกินข้าวข้างนอก เราอยู่ข้างถนน ตำรวจขับรถมาจอดข้างๆเรา แล้วตำรวจขอคู่มือประชาชน เราเลยบอกว่าไม่มี แล้วพวกเขาก็ขอคู่มือหนังสือเดินทางของเรา เราก็ให้ดูแล้วพอดี Passport [หนังสือเดินทาง] แต่ Passport [หนังสือเดินทาง] ของเราตาย [การเข้าเมืองเกินกว่าเวลา 30 วัน; over stay] ตำรวจเลยบอกให้เราไปโรงพัก เราก็บอกกับตำรวจว่าเคลียร์ที่นี่ได้หรือเปล่า เราไม่อยากจะไปโรงพัก แล้วเราก็บอกว่าค่าน้ำของพี่เท่าไร ตำรวจก็บอกว่าห้าร้อยเหรียญ เราบอกว่าเราไม่มี เราเพิ่งมาทำงานไม่มีเงินมากขนาดนั้น แล้วตำรวจก็ถามว่าเรามีเท่าไร เราบอกว่าเรามีแค่ห้าสิบเหรียญที่ติดตัวมาเท่านั้น แล้วเราก็ถามตำรวจว่าจะเอาหรือเปล่า เขาก็เอาเงินไปเท่าที่เรามีเท่านั้น เราก็เลยไม่ถูกจับ . . . เราอยู่เมืองไทยไปไหนมาไหนก็สบายไม่ต้องใช้ Passport [หนังสือเดินทาง] อยู่ที่นี่เราไม่มีอิสระ ไปไหนก็ได้เดียวโดนจับ [มลายูชาย ; 24 ปี]

แรงงานมลายู: เราเคยถูกตำรวจจับเมื่อสองปีก่อนเราไปช่วยเป็นพ่อครัวชั่วคราวร้านของเพื่อนคนหนึ่งนอกกำแพง [หมู่บ้าน] ตอนหลังเลิกงานเรากลับมาเล่นบอลในกำแพง แล้วพาเพื่อนที่ร้านนั้นมาด้วย เรามาก่อนเวลาเพื่อนๆในกำแพงคนที่จะมาเล่นบอลพวกเขายังไม่มาทัน เราก็เลยออกไปข้างนอกสนามเพื่อไปหาอะไรดื่มก่อน ตอนเดินไปเจอตำรวจสายตรวจ พวกเขาขอตรวจค้น ตำรวจจะล้วงกระเป๋ากางเกงเรา เราบอกไม่ต้องเดี๋ยวเราล้วงเอง ถ้าจะให้ถอดก็จะถอดให้ว่าไม่มีอะไร เรากลับตำรวจจะเอาใส่กระเป๋าเรา แล้วตำรวจก็พูดว่าเราว่ากลัว

เขาใส่ร้ายหรือไง แล้วตำรวจก็ถามว่าหาไอซี [Identity Card : บัตรประชาชน มาเลเซีย] เราก็บอกว่าไม่มี เขาขอดู passport [หนังสือเดินทาง] เราก็ไม่ได้ถือมา และมันก็ตายแล้วด้วย [over stay] เขาก็ถามเราว่าเรามาจากไหน เราก็บอกไปว่ามาจากปัตตานี เราเป็นอิสลามเหมือนกัน จะจับเราทำไม เราไม่ได้ทำอะไร ตำรวจเขาก็พูดว่าจะเป็นคนไทย หรืออินโด จะเป็นอิสลามหรือไม่เป็นอิสลาม ภูเก็ตจับหมด ถ้าจับได้ก็จับด้วยปืนของภูนี้ละ เราก็ต่อรองกับตำรวจด้วยเงิน แล้วจ่ายเงินไปสามร้อยเหรียญ ให้พวกมันไป . . . เราเกลียดตำรวจที่นี้มาก พวกมันเหยียดจริงๆ พวกกับเราเหมือนเราไม่ใช่คน ทั้งๆที่เราก็เป็นอิสลามเหมือนกัน ถ้าหนังสือเดินทางเราไม่ตาย เราจะพูดค่าพวกมันมากกว่านี้ แต่นี่หนังสือเดินทางเราตาย เราไม่กล้าพูดมาก กลัวพวกมันทุบตี แล้วขี้ด่าให้ [มลายูชาย ; 21ปี]

ประสบการณ์ข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้าไปทำงานในรัฐชาติมาเลเซียของแรงงานมลายูปาตานีจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของการเป็นพลเมืองมาเลเซียด้วยการเป็นแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย โดยการไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือ/และเอกสารการเดินทาง ที่ถูกต้องตามกฎหมายสะท้อนให้เห็นและรู้สึกว่าคุณแตกต่างจาก “คนมลายูมาเลเซีย” (โอรังมลายูมาเลเซีย-Orang Malaysia) การถูกกดขี่บางอย่างจากตำรวจในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐชาติมาเลเซีย ความรู้สึกจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ และความรู้สึกที่เป็นพลเมืองของรัฐชาติไทย ที่มีอิสระและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตในฐานะเป็นพลเมืองรัฐชาติไทยช่วยให้ แรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นข้ามเส้นเขตแดนไทย-มาเลเซีย โหยหาความเป็นพลเมืองรัฐไทยผ่านบริบทการข้ามเขตแดน และพวกเขาผลิต และสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมาใหม่ผ่านการบริโภควัฒนธรรมไทย ที่สามารถช่วยเติมเต็มความรู้สึกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองรัฐชาติไทย และเพื่อสร้างความแตกต่างจาก คนมลายูมาเลเซีย

แรงงานมลายูปาตานีข้ามเส้นแบ่งเขตแดนเข้าไปประเทศมาเลเซียได้ประดิษฐ์คำที่เรียกแทนตัวเองขึ้นมาใหม่ที่ต่างไปจากบริบทสังคมภายในรัฐชาติไทยซึ่งเป็นการเมืองที่ต้องการสร้างจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ของความเป็นคนปาตานีหรือพลเมืองไทย เพื่อให้เกิดการจำแนกแยกแยะความรู้สึกว่าคุณแตกต่างจาก คนมลายูในมาเลเซีย พวกเขาเรียกนามตัวเองในภาษามลายูกลางว่า “โอรังมลายูปาตานี” (Orang Melayu Patani)⁷ ขณะเดียวกันแรงงานมลายูปาตานีก็ไม่ได้เรียกคนมลายูมาเลเซียในภาษามลายูปาตานีถิ่นที่ “อฮแซ่นายู” (Oghae Nayu) เช่นเดียวกับพวกเขา พวกเขาเรียกคนมลายูมาเลเซียในภาษามลายูกลางว่า “โอรังมลายูมาเลเซีย” (Orang Melayu Malaysia) แรงงานมลายูปาตานีพยายามจำแนกความรู้สึกว่าคุณแตกต่างจาก “คนมลายูมาเลเซีย” แต่ก็ยังคง

⁷ บทความนี้ ผู้เขียนเลือกใช้คำว่ามลายูปาตานี เป็นคำสรรพนามเรียกคนไทยเชื้อสายมลายูที่ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียข้าม

จำแนกแยกแยะความต่างออกจากความเป็นคนไทยเช่นกัน ถึงแม้ว่าแรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในมาเลเซียต้องถือหนังสือเดินทางของราชอาณาจักรไทยก็ตาม พวกเขายังคงมองคำว่าไทยหมายถึงความเป็นพุทธ ขณะที่ความเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของพวกเขา คือ ความเป็นอิสลาม (Muslim-ness) และความเป็นมลายู (Malay-ness) ความเป็นอิสลามและความเป็นมลายูไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมดเป็นมุสลิม และพวกเขาก็ไม่ใช่คนมลายูมาเลเซียที่เป็นพลเมืองของรัฐชาติมาเลเซียเช่นกัน

การบริโภคละครไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของอัตลักษณ์ชาติไทยของแรงงานมลายูปาตานี แรงงานมลายูปาตานีที่ทำงานในร้านค้ายาในมาเลเซียนิยมชมละครไทยเป็นอย่างมาก ละครไทยที่ใช้ภาษาไทยกลาง และมีการใช้ภาษาอีสานบ้างในตัวละครที่เป็นคนอีสาน ภาษาไทยกลางไม่ได้เป็นภาษาที่พูดในชีวิตประจำวันของคนมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พวกเขาพูดภาษามลายูปาตานีถิ่นเป็นภาษาหลัก ละครไทยเป็นการถ่ายทอดและนำเสนออัตลักษณ์ และแนวคิดความเป็นไทยตามหลักวัฒนธรรมพุทธในสังคมไทย แต่ละครไทยเป็นที่นิยมอย่างยิ่งของแรงงานมลายูปาตานีที่ทำงานในร้านค้ายาที่มาเลเซีย โดยเฉพาะผู้หึงมลายูปาตานี มีละครไทยออกอากาศในสถานีโทรทัศน์สาธารณะของมาเลเซียเป็นประจำ ระหว่างที่ผู้เขียนออกภาคสนาม (พฤศจิกายน 2551-เมษายน 2552) มีละครไทยเรื่อง “ลูกไม้หลายสี” ออกอากาศทางช่องสาม เวลา 3.00 น. ถึง 4.00 น. ทุกวันอังคารถึงศุกร์ ละครเรื่องนี้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลัก และภาษาอีสานในบทของคนรับใช้ และมีคำบรรยายที่เป็นภาษามลายูกลางประกอบ ละครเรื่องนี้ออกอากาศหลายตอนซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ระหว่างภาคสนามของผู้เขียน แรงงานมลายูปาตานีที่ทำงานร้านค้ายามีความสนุกสนานในการชมละครไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่แรงงานในร้านค้ายาทุกร้านเลิกงาน การชมละครหลังเลิกงานเป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากการทำงานตลอดทั้งคืนของแรงงาน แรงงานมลายูปาตานีจะจับกลุ่มชมละครเป็นกลุ่มในบ้านพัก หรือภายในร้านค้ายาสำหรับแรงงานมลายูปาตานีบางกลุ่มไม่มีโทรทัศน์ในที่พัก พวกเขาก็จะมาร่วมชมกับเพื่อนที่ทำงานร้านใกล้เคียง พวกเขาแรงงานผู้หึงมลายูปาตานีนิยมชมละครพร้อมกับការวิพากษ์วิจารณ์บทละคร และการแสดงออกนักแสดง เนื้อหาหลักของละครเรื่องนี้เกี่ยวกับความรักระหว่างวัยรุ่นหนุ่มสาวในเมืองหลวงที่ต้องเผชิญกับปัญหาครอบครัว ปัญหาเสพติด ถึงแม้ว่าละครไทยจะเป็นการนำเสนอถึงวัฒนธรรมไทยพุทธซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของชาติไทยซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมมลายูโดยสิ้นเชิง แรงงานมลายูปาตานีไม่นิยมชมละครของมาเลเซีย ถึงแม้ว่าจะเป็นการนำเสนอความเป็นมลายู และความเป็นอิสลาม เหมือนกับอัตลักษณ์ความเป็นมลายูของพวกเขา นอกจากละครไทยที่ออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์สาธารณะแล้ว แรงงานมลายูปาตานียังคงนิยมที่จะชมละครไทยในรูปแบบของซีวีดี หรือ วีซีดีซึ่งละครไทยที่เคยออกอากาศในเมืองไทยแล้วจะทำการผลิตในรูปแบบซีวีดีและซีดีวีดี แรงงานมลายูปาตานีนิยมซื้อแผ่นวีซีดีละครไทยเมื่อพวกเขาเดินทางกลับประเทศไทย และนำมาชมร่วมกันระหว่างเพื่อนร่วมงานในร้าน

ระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้เขียนร่วมชมละครไทยกับแรงงานมลายูปัตตานีเป็นประจำหลังพวกเขาเลิกงานภายในที่พัก และภายในร้านค้ายา สถานที่พักของแรงงานมลายูปัตตานีส่วนใหญ่จะมีหนังสือนิตยสารเกี่ยวกับละครไทย และหนังสือนิตยสารดารา หลายเล่มตั้งวางอยู่เป็นกองในมุมห้อง หรือใต้ตู้โทรทัศน์ แรงงานผู้หญิงมลายูปัตตานีนิยมอ่านนิตยสารละครไทย และดาราไทยในประเทศมาเลเซีย แต่ตรงกันข้ามกับขณะที่พวกเขาอยู่ในเมืองไทย พวกเขาไม่เคยอ่านหนังสือเหล่านี้ที่บ้านเกิดของพวกเขา ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาไม่มีความสามารถในการซื้อเพราะไม่มีรายได้ เมื่อพวกเขาหรือเพื่อนเดินทางกลับเมืองไทย พวกเขาจะนำหนังสือนิตยสารมาฝากเพื่อนที่ทำงานอยู่ในมาเลเซีย ผู้เขียนก็เคยถูกขอให้ซื้อนิตยสารดาราไทยมาฝากพวกเขาเป็นประจำ ตอนที่จะกลับมาชายแดนไทย พวกเขาจะอ่านหนังสือนิตยสารไทยร่วมกันกับเพื่อนผู้หญิงคนอื่นๆ แต่มีแรงงานผู้หญิงมลายูปัตตานีส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถอ่านภาษาไทย ได้เพียงเปิดดูรูปภาพดาราที่ชื่นชอบซึ่งเป็นการจำกัดในการเข้าถึงนันทนาการนี้ การอ่านหนังสือนิตยสารไทยและการดูละครไทยทำให้แรงงานมลายูได้รับความรู้สึกถึงบ้านที่กำเนิด และรวมถึงความเป็นไทยซึ่งเป็นถิ่นต้นทางของพวกเขา ระหว่างที่พวกเขาพลัดถิ่นทำงานในมาเลเซีย อาจกล่าวได้ว่า พวกเขาจะมีความพยายามในการสร้างพรหมแดนวัฒนธรรม ความเป็นมลายูที่มีวัฒนธรรมมลายู และความเป็นอิสลามที่แสดงตัวตนเป็นคนละพวกกับคนไทยที่มีวัฒนธรรมไทยพุทธภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเดียวกัน เมื่อครั้งพวกเขาอาศัยอยู่ในเมืองไทย แต่เมื่อพวกเขาข้ามเส้นแบ่งเขตแดนเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย ที่ซึ่งเป็นดินแดนของโลกมลายู โดยแท้ซึ่งมีวัฒนธรรมมลายู และความเป็นอิสลามเป็นกระแสหลักของประเทศมาเลเซีย แต่พวกเขา กลับสร้างพรหมแดนวัฒนธรรมในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติไทยมากกว่าการแสดงอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ความเป็นมลายูเหมือนกับคนมลายูในประเทศมาเลเซีย

นอกจากนั้น เพลงไทยสมัยนิยม (Thai popular music) เป็นที่นิยมอย่างยิ่งสำหรับความบันเทิงของแรงงานมลายูปัตตานี พวกเขานิยมฟังเพลงไทยสมัยนิยม แรงงานมลายูปัตตานีนิยมเปิดเพลงไทย เสียงเพลงไทยจะดังตลอดเวลาระหว่างการทำงานในห้องครัว โดยเฉพาะช่วงเตรียมของก่อนเปิดร้าน รวมถึงแรงงานที่ทำงานหน้าร้านที่เป็นพนักงานเสิร์ฟอาหาร พวกเขาจะเปิดเพลงไทยจากโทรศัพท์มือถือของพวกเขา การฟังเพลงไทยจากมือถือมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในฐานะที่พวกเขาเป็นพลเมืองเชื้อชาติไทยแต่พวกเขามีชาติพันธุ์มลายูภายใต้เส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติ แรงงานวัยรุ่นมลายูปัตตานีที่ทำงานในมาเลเซียมีความสุขสนุกสนานกับการฟังเพลงไทยเพราะมันแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยของพวกเขา ผ่านบทเพลงที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยพุทธของวัยรุ่นในเมือง เพลงไทยที่เป็นที่นิยมของวัยรุ่นมลายูปัตตานี ได้แก่ เพลงสตริง (Young urban music) และเพลงเพื่อชีวิต (Country music) ถ้าหากเพลงสตริงนั้นเป็นที่นิยมแพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป แต่เพลงเพื่อชีวิตนั้น มีเฉพาะวัยรุ่นมลายูปัตตานีผู้ชายเท่านั้นที่นิยมเปิดเพลงและร่วมออกเสียงร้องเพลงคลอ อย่างไรก็ตามการฟังเพลงนั้นมีเฉพาะวัยรุ่นมลายูปัตตานีทั้งหญิงและชาย แต่ไม่มีแรงงาน

มลายูที่มีอายุมากนิยมฟังเพลงไทยหรือเพลงมลายูมาเลเซียเลย ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาแรงงานไทยอีสานที่ทำงานในประเทศสิงคโปร์ พบว่า บทเพลงไทยเป็นที่นิยมของแรงงานไทยอีสาน โดยเฉพาะบทเพลงที่นำเสนอชาติพันธุ์ไทยอีสาน และอัตลักษณ์ความเป็นชาติไทยในต่างแดน (Kitiarsa 2006) อย่างไรก็ตามแรงงานมลายูปาตานีที่ทำงานในมาเลเซียแตกต่างจากคนไทยอีสานในฐานะที่แรงงานมลายูปาตานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มลายูในรัฐชาติไทย แต่พวกเขาไม่ยอมรับ และมิได้พัฒนาวัฒนธรรมต่างจากการนำเสนอของบทเพลงที่เป็นภาษาไทยกลาง ในขณะที่พวกเขาสามารถเข้าใจเนื้อหาของบทเพลงของนักร้องมลายูในมาเลเซียได้ดี แต่เพลงมลายูของนักร้องมาเลเซียกลับไม่เป็นที่นิยมของแรงงานวัยรุ่นมลายูที่ทำงานในมาเลเซีย

การรับฟังเพลงไทยของแรงงานมลายูปาตานีที่ทำงานในมาเลเซียช่วยให้พวกเขามีความรู้สึกใกล้ชิดกับบ้านถิ่นกำเนิดในแผ่นดินรัฐชาติไทยระหว่างที่อาศัยอยู่ในรัฐชาติมาเลเซีย ถึงแม้ว่าเพลงไทยจะถูกนำเสนอผ่านภาษาไทยกลางที่พวกเขาไม่นิยมที่ใช้ในการสื่อสารในรัฐชาติไทย การฟังเพลงไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและผลิตอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่ถูกสร้างให้เกิดความแตกต่างระหว่างแรงงานมลายูปาตานีกับคนมลายูมาเลเซีย นอกจากนี้บทเพลงไทยช่วยให้พวกเขามีความรู้สึกถึงการอยู่ภายในบ้าน ขณะที่ทำงานอยู่นอกแผ่นดินรัฐชาติไทย

แรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นที่ทำงานในร้านตัดผมที่มาเลเซียทำการผลิต และสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยของตนเองขึ้นมาใหม่ เมื่อพวกเขาข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยเข้ามาอยู่ในเขตแดนรัฐชาติมาเลเซีย พวกเขาสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากคนมลายูมาเลเซียด้วยการแสดงออกถึงความเป็นมลายูจากแผ่นดินไทยหรือสยามด้วยตัวของพวกเขาเอง ซึ่งเป็นการจำแนกแยกแยะความเป็นพวกเขาและพวกเขาระหว่างคนมลายูด้วยกัน ถึงแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์มลายูที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินรัฐชาติไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะพยายามสร้าง และผลิตอัตลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองที่แตกต่างจากคนไทยพุทธ ในขณะที่พวกเขาอยู่ภายใต้แผ่นดินเดียวกัน พวกเขาพยายามสร้างและดำรงรักษาความเป็นมลายูอย่างเหนียวแน่นภายในกลุ่มชาติพันธุ์มลายูในแผ่นดินรัฐชาติไทย จากวรรณกรรมแนวคิดอัตลักษณ์นั้นกล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง และผลิตขึ้นตามบริบททางสังคม และเวลา อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่คงที่ตายตัว แต่มีลักษณะที่มีความเลื่อนไหล ไม่ตายตัว เปลี่ยนแปลงได้เสมอ และได้รับอิทธิพลจากภายนอกระหว่างพวกเรา และพวกคนอื่น ๆ (Heide, 2002; Hall, 1992) ดังนั้นกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เลื่อนไหล การที่กลุ่มชาติพันธุ์มลายูยังคงแสดงความเป็นตัวของตัวเองด้วยการผลิตและสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มลายูภายในแผ่นดินรัฐชาติไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนไทยพุทธที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ไทย โดยการพูดภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวัน มีวิถีชีวิตและประเพณีตามหลักศาสนาอิสลาม และความเป็นมลายู การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาเป็นการสร้างเส้นแบ่งพรมแดนวัฒนธรรมความเป็นมลายูกับความเป็นไทยภายใต้แผ่นดินรัฐชาติไทยที่อยู่ภายในเส้นเขตแดนรัฐเดียวกัน แต่เมื่อแรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นข้ามแดนเข้าไปทำงานในมาเลเซียซึ่งเป็นการอาศัยอยู่ภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติ

มาเลเซีย แรงงานมลายูปาตานีก็ทำการสร้างและผลิตอัตลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนมลายูจากแผ่นดินไทย กับคนมลายูในมาเลเซีย พวกเขาใช้ความเป็นไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองแผ่นดินไทย ผลิต และสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ตัวเองผ่านการทำงานในร้านอาหารไทย และดำเนินชีวิตด้วยการบริโภควัฒนธรรมไทยผ่านละครไทย หนังสือนิตยสารไทย และฟังบทเพลงไทยระหว่างที่ทำงานในมาเลเซีย อาจจะกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ความเป็นคนมลายูนั้น มีความเลื่อนไหลตามบริบททางสังคมที่ข้ามเขตแดนไทย-มาเลเซีย และพวกเขาก็มีความเป็นอัตลักษณ์มากกว่าหนึ่งในตัวตน พวกเขามีทั้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เป็นคนมลายู (Malay ethnic identity) และมีอัตลักษณ์ความเป็นชาติไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองของราชอาณาจักร (Thai national identity) การข้ามเส้นแบ่งเขตแดนรัฐชาติจึงเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่เด่นชัดถึงความมีอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติ

สรุป

คนมลายูปาตานีจากจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากเดินทางข้ามเส้นแบ่งเขตแดนเข้าไปทำงานในร้านต้มยำที่เป็นร้านอาหารไทยซึ่งเป็นอาชีพหลักของแรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นในมาเลเซีย การข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทยทำให้แรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นมีการผลิตและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่ เพื่อดำเนินชีวิต และจำแนกแยกแยะความเป็นมลายูที่มีถิ่นมาตุภูมิจากประเทศไทยซึ่งแตกต่างจากความเป็นมลายูของคนมาเลเซีย การสร้างอัตลักษณ์ใหม่นี้เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนบริบททางสังคมที่แรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นอาศัยอยู่นอกเส้นเขตแดนรัฐชาติไทย อัตลักษณ์ความเป็นมลายูจึงมีการเลื่อนไหลภายใต้การข้ามเส้นเขตแดนรัฐชาติไทย-มาเลเซีย แรงงานมลายูปาตานีย้ายถิ่นทำการผลิตและสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของพวกเขาโดยใช้แนวคิดความเป็นไทยในฐานะการเป็นพลเมืองชาติไทยที่เป็นถิ่นมาตุภูมิมาประดิษฐ์ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใหม่ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ความเป็นมลายูสยาม หรือความเป็นมลายูปาตานีที่ไม่ใช่คนมลายูที่เป็นพลเมืองของราชอาณาจักรมาเลเซีย อัตลักษณ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่ภายหลังการข้ามเขตแดนรัฐชาติไทยนี้ เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ต่างไปจากอัตลักษณ์เดิมที่พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้เส้นเขตแดนรัฐชาติไทย เนื่องจากพวกเขาพยายามที่จะดำเนินชีวิตภายใต้ความเป็นมลายู และความเป็นอิสลามมากกว่าที่จะยอมรับความเป็นไทย การที่ชาวมลายูปฏิเสธความเป็นไทยในรูปแบบต่างๆ ในขณะที่อยู่ภายในดินแดนรัฐชาติไทยนั้น เนื่องจากพวกเขาพยายามที่จะดำรงรักษาความเป็นมลายูในฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อยของราชอาณาจักรไทย และพยายามที่จะจำแนกแยกแยะความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้แตกต่างจากคนไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชิดชนก ราฮิมมูลา. (2551). **แนวทางการจัดสวัสดิการการกำหนดค่าธรรมเนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกต้องกฎหมาย.** รายงานการประชุมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, วันที่ 5 กรกฎาคม 2551.
- ฐิรวุฒิ เสนาคำ. (2547). “แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์” ใน **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 191-286.
- นิสากร กล้าณรงค์. (2548). การย้ายถิ่นของแรงงานสตรีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปมาเลเซีย. **วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ**. 8 (2), 1-11.
- วรวิทย์ บารู (2553). **ชาติพันธุ์มุสลิมไทย : กรณีชาวไทยเชื้อสายมลายู.** งานสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันที่ 29 กันยายน ถึง 2 ตุลาคม 2553.
- สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2530). เล่ม 4. กรุงเทพฯ: ไทศาสตร์ศิลปการพิมพ์.
- Andaya, BW & Andaya, LY. (1982). **A History of Malaysia**. London: Macmillan.
- Bunmak, S. (2010). **Transnational Migrant Networks of Patani Malay Unauthorized Workers from Thailand in Malaysia**. Proceedings of the 2010 Asian Studies Association of Australia 18th Biennial Conference, University of Adelaide, South Australia, Australia, July 5-8, 2010.
- Haemindra, N. (1977). The Problem of the Thai-Muslims in the Four Southern Provinces of Thailand (Part two). **Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society**. 8(1), 85-105.
- Hall, S. (1992). “The Question of Cultural Identity” in S. Hall and B. Gieben (ed.), **Modernity and its Futures**. Cambridge: Polity Press.
- Heide, W. (2002). **Malaysian Cinema, Asian Film: Border crossings and National Cultures**. Amsterdam: Amsterdam University.
- Kitiarsa, P. (2006). **Village Transnationalism: Transborder Identities among Thai-Isan Migrant Workers in Singapore**. Singapore: Asia Research Institute, National University of Singapore.

- Klanarong, N. (2009). Border crossing of Muslim women in southern-border provinces of Thailand. **Asia Pacific Viewpoint**. 50(1), 74-87.
- Knodel, J, Gray, RS, Sriwatcharin, P & Peracca, S (1999). Religion and reproduction: Muslims in Buddhist Thailand. **Population Studies: A Journal of Demography**. 53(2), 149-164.
- Laungaramsri, P (2003). 'Ethnicity and the Politics of Ethnic Classification in Thailand', in C. Mackerras (ed.), **Ethnicity in Asia**. London: RoutledgeCurzon.
- Liew, LH (2003). 'Ethnicity and Class in Malaysia', in C. Mackerras (ed.), **Ethnicity in Asia**. London: RoutledgeCurzon.
- Liow, JC (2009). Religious Education and Reformist Islam in Thailand's Southern Border Provinces: The Roles of Haji Sulong Abdul Kadir and Ismail Lutfi Japakiya. **Journal of Islamic Studies**. 1-30.
- Liow, JC (2010). **Islam, Education and Reform in Southern Thailand: Tradition and Transformation**. Singapore: ISAS.
- Muhamed, K & Chantavanich, S (2001). 'Thai Migrant Workers in Malaysia', in S. Chantavanich, A. Germershausen, S. Laodumrongchai, J. Chotipanich and S. Prachason (ed.), **Thai migrant workers in East and Southeast Asia: the prospects of Thailand's migration policy in the light of the regional economic recession: conditions in destination countries**, Asian Research Center for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok, 119-128.
- Syukri, I (1985). **History of the Malay Kingdom of Patani**. Ohio: Ohio University, Center for International Studies.
- Teeuw, A & Wyatt, DK (1970). **Hikayat Patani: The story of Patani**. Hague: Martinus Nijhoff.
- Winichakul, T (1994). **Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Wyatt, DK (1984). **Thailand: a Short History**. New Haven: Yale University Press.

Yusuf, I (2007). The Southern Thailand Conflict and the Muslim World. **Journal of Muslim
Minority Affairs**. 27(2), 319 – 339.